

Deugt de natuur? Waarom theologie zonder biologie blind is en biologie zonder theologie lam

- Als er iets is wat de afgelopen decennia in het onderzoek duidelijker is geworden, ook op het gebied van Theology & Science, is het dat de toekomst van mens en natuur op tal van manieren diepgaand onderling verbonden is; het heeft dus geen zin 'de mens' uit te spelen tegen 'de natuur', want mens en natuur hebben beiden toekomst of ze hebben het geen van beiden.
- Of de natuur 'evil' is, is een lastige vraag, maar ze is in elk geval niet de maatstaf voor het goede; dat noemen we in de ethiek de 'naturalistic fallacy': het uit hoe de dingen zijn rechtstreeks afleiden hoe ze zouden móeten zijn. De evolutie laat allerlei patronen zien – bijv. de geringe kansen voor het zwakke en kwetsbare – die we in de samenleving al lang niet meer overnemen. Sommige dingen raken ons als wreed en niet-goed:
  - * De ichneumon-wesp, die zijn eitjes legt inDarwin: "I cannot persuade myself that a beneficent and omnipotent God would have designedly created the Ichneumonida"
  - * Holmes Rolston III / Jay Edwards: *Of God and pelicans*.
  - * Eén op de vijf chimpansees sterft door 'intraspecies aggression'.
  - * Bepaalde soort orca's die zeeleeuwen langzaam en pijnlijk laten sterven, zodat die nog liever stikken op het strand.NB: Dit is iets anders dan 'normale' predatie, die onderdeel vd schepping is.
- Je zou kunnen zeggen dat de culturele evolutie de biologische evolutie hier heeft ingehaald: wij willen niet meer zo met elkaar omgaan. Maar dan heb je nog geen norm.
- Daarom denk ik dat juist hier de theologie een belangrijke rol heeft. Als gelovige (c.q. theïst) valt te zeggen dat het hierbij maar niet om een toevallige inherente ontwikkeling gaat, maar dat God in de evolutie blijkbaar ergens naar toe werkt. Onder meer naar mensen, die geëvolueerd zijn tot morele wezens: wij combineren als enige soort een uitzonderlijk vermogen tot reflectie met het besef van goed en kwaad. Omgekeerd heeft de theologie ook de biologie nodig: ze moet haar scheppingsleer niet ontwikkelen met voorbijgaan aan de 'harde feiten' die we noemden. Met een variant op Einstein: "Theologie zonder biologie is blind, biologie zonder theologie lam".
- Als christelijk theoloog kan men zeggen dat die weg die God gaat in Jezus Christus tot een hoogtepunt gekomen is. Vgl. Berkhof over Jezus als een beslissende sprong in de evolutie, omdat Jezus bij uitstek opkwam voor het zwakke en kwetsbare, en christenen dat in Zijn voetspoor ook doen. Wat 'goed' is lezen christenen zo bezien dus niet af uit de natuur, maar uiteindelijk uit het evangelie. Dat motiveert ons (c.q. mij) om waarden hoog te houden die soms diametraal verschillen van die welke uit de natuur lijken op te komen. Dit punt is m.n. in de hedendaagse Duitstalige theologie grondig doordacht (meer dan in de Angelsakische; cf. bijv. Gerd Theissen): schepping naar Gods is beeld is de roeping om boven onze evolutionaire natuur uit te komen door onze driften te beheersen. En zonde is de weigering om deze stap te zetten; daardoor erodeert het vertrouwen, wordt de hoop ondermijnd, ontstaat liefdeloosheid, de botte strijd om het bestaan. Gregor Etzelmüller leest zo bijv. ook de parenetische passages bij Paulus en de andere NT brieven: 'leven naar het vlees' = leven conform de biologische evolutie; 'sarx' heeft te maken met erfelijkheid en wat je meekrijgt. Daarom zijn de werken van het vlees vooral 'gedrag met een biologische oriëntatie" (Gerd Theissen). Vgl. bijv. Gal.5:15, waar letterlijk de biologische taal van predatie wordt gebezigd. En in 1 Kor.6:9-10 waar het gaat over ontucht (= zoveel mogelijk verspreiden van je genen) en diefstal (= vergroten van je overlevingskansen). Daartegenover wil Paulus dat we datgene wat veracht en zwak is meer waarderen dan wat sterk en aanzienlijk is (1 Kor.12:23), zoals God dat in Zijn verkiezend handelen ook doet (1 Kor.2). En het huwelijk is vooral bedoeld als wederzijdse onderwerping (1 Kor.7:4) waardoor seksualiteit niet meer kan gelden als functie van machtsuitoefening en ontucht. Wij kunnen onze zelfzuchtige genen de baas!

- Groot risico is nu dat we de verhouding tussen natuur en Evangelie c.q. wetenschap en theologie puur antithetisch en antagonistisch bepalen. Dat is riskant omdat het in elk geval subchristelijk is. Als het waar is dat de God die deze wereld verlost dezelfde is die als die haar schiep (wat de kerk sinds Marcion belijdt), dan moeten er in de natuur minstens sporen te vinden zijn van de goedheid van de Schepper. En die zijn er ook. Denk aan de wijze waarop het evolutionaire proces ook waarden als creativiteit en coöperatie, empathie en sympathie, zorg en compassie aan het licht laat komen en ondersteunt. Laatste tijd veel onderzoek naar (o.a. Martin Novak en ook Sarah Coakley).
- Persoonlijk vind ik de verhouding van natuur en geloof op een sublieme wijze tot uiting komen in het tweede artikel van de Nederlandse Geloofsbelijdenis (1561), die hier overigens Traditionsgut van de katholieke kerk verwoordt: wij kennen God allereerst uit de natuur, maar “veel duidelijker en volkomener” uit de ‘Schriftuur’.

Gijsbert vd Brink